

Kohti konsensusta

Peruskurssitason tietoon kuuluu se tosiasia, että yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen tutkimus ovat voimakkaasti lähestyneet toisiaan ja tällä on olennaista vaikutusta mm. tiedotustutkimukseen.

Mutta sanonta "ovat voimakkaasti lähestyneet toisiaan" on aivan liian ylimalkainen. Sitä ovat yhdestä näkökulmasta täsmentäneet Klaus Bruhn Jensen ja Karl Erik Rosengren julkaisussaan *Five traditions in search of the audience: Towards a typology of research on the reception, uses, and effects of mass media content*. (Forskningsrapporter i kommunikationssociologi 19. Department of Sociology, University of Lund 1989. Huh, mikä litania!)

Jensenin ja Rosengrenin mukaan yleisötutkimuksen kahden päälinjan, yhteiskuntatieteellisen ja humanistisen, erot kiteytyvät merkityksen käsitteeseen ja yleistettävyyteen. Edellinen suuntaus ei ole kyennyt ratkaisemaan merkityksen eikä jälkimmäinen yleistettävyyden ongelmaa. Näkökulmien yhteensovittaminen on mahdollista siten, että pienimuotoisia syvälle luotaavia tutkimuksia käytetään silloin, kun vastaanottajia houkutellaan paljastamaan vastaanoton hienovireisimpiä piirteitä ja tulokset muunnetaan kysymyksiksi ja välineiksi, joita voidaan soveltaa laajoihin edustaviin otoksiin.

Peilaaja ei ole vielä nähnyt alkutekstiä, vaan viittaa siihen Marjatta Montosen lisensointityön kautta. Kiitos Montoselle!

Dubrovnik, rakastettuni

Peilaaja on surullisena seurannut sitä mitä tapahtuu entisessä Jugoslaviassa yleensä. Yksi Peilaajan agenteista taas on järkyttyneenä seurannut erityisesti sitä, mitä tapahtuu Kroatiaassa. Lieneekö kuvankauniissa vanhassa Dubrovnikissa enää edes pystyssä entistä lukiorakennusta, jossa sitemmin on toiminut Inter-University Centre?

Tämä myös liittyy tiedotustutkimukseen jos mikään. Inter-University Centressä järjestettiin v. 1984-90 yhtä välivuotta lukuun ottamatta journalismin tutkimuksen seminaari. Lehtemme on niistä kertonut ja niissä esitettyjä papereita julkaissut.

Jos Dubrovnikin vanha kaupunki, yksi Unescon suojelukohteista, vahingoittuu, vahinko on korvaamaton. Mutta elämän on jatkuttava. Peilaajan agentti onkin jo ehdottanut seminaarin vetäjille, että kokoontumisia jatkettaisiin muualla, turvallisemmassa paikassa, eräässä Keski-Euroopan kaupungissa jonka halki virtaa joki.

Lassila ja Kouri, perustelu ja näyttö

Suomen Kuvalehti (42/91) pohti pääkirjoituksessaan journalismin ja Jaakko Lassilan eronpyynnön välisiä yhteyksiä. Asia oli lehdelle läheinen, koska sen taloustoimittaja Harri Saukkomaa oli paljastanut ns. Kouri-kauppojen luonnetta laajoissa jutuissaan ja myös julkaisemassaan kirjassa.

Kuvalehti totesi saaneensa kritiikkiä siitä, että sen kaikkien arvioiden takana ei ollut pitävää näyttöä. Aineisto 'vain' viittasi tiettyyn suuntaan. "Lehdistö ei voisi hoitaa tehtäviään, jos sillä olisi oikeus ainoastaan todistettujen faktojen julkaisemiseen."

Tässä kohden Peilaajan mieleen tulee Torsten Thurénin kirja *Vinklads verklighet*. Sen mukaan journalismia on kahdenlaista, todistavaa ja kertovaa. Kaiken ei siis tarvitse olla todistavaa.

Vanhalla viisaalla Peilaajalla on tähänkin terävä kommentti. Kaikesta ei tarvitse olla näyttöä, moinen vaatimus olisi aivan liian tiukka. Kuitenkin voidaan ajatella että väitteitä on tarvittaessa pystyttävä perustelevaan. Perustelu voi olla vähemmän kuin näyttö.

Anno dazumal?

Peilaaja on tyytyväisenä pannut merkille, että maalla on liikenneministeri joka hallitsee reviiiriinsä myös kuuluvat viestintäpolitiikan kuviot. Hallitakseen ne hän on hankkinut itselleen syvälliset tiedot joukkotiedotuksen kysymyk-

sistä yleisestikin.

Helsingissä pidetyssä paneelikeskustelussa vähän ennen päivälehti Uuden Suomen lakkauttamispäätöstä Norrback patisti joukkoon eli Uuden Suomen toimittajiin talokohenkeä ”- - ja muistutti Ahvenanmaalla ilmestyvän Nya Ålandin esimerkistä. Siellä toimitus lähti talosta ja perusti oman lehden, joka on nykyisin kannattava.” (Aamulehti 20.9.)

Olisivatkohan ministerin opinnot vielä hieman kesken? Ei kai hän noin vain rinnasta paikallislehden ja valtakunnallisen sanomalehden kannattavuuden edellytyksiä? Eivät kai hänen ajatuksensa liiku ajassa anno dazumal, jolloin sanomalehtiä perustettiin ilman pääomia?

Apropos Uusi Suomi

Apropos Uusi Suomi. Sitä tuskin on koskaan kiitelty niin paljon ja kiitelty yli puolue- ym. rajojen kuin sen ollessa päivälehtenä jo kuolinkoreissaan. Kiitoksiin yhtyy vielä jälkikäteen Peilaaja, jonka arvion mukaan toimitus teki kunnianhimoista lehteä epätoivoisena, tietäen tai aavistaen että se ei kauan voi työtä jatkaa.

Sitä paitsi Peilaaja oppi hamassa lapsuudessaan lukemaan juuri Uudesta Suomesta sekä leikkasi siitä irti Panda-sarjakuvat ja liimaili niitä siniruutuisiin vihkoihin.

Kuitenkin kaksi asiaa on jäänyt Peilaajaa hiertämään. Suomessa on kuollut toki muitakin sanomalehtiä tai niitä on muutettu viikkolehdeksi. Ne ovat edustaneet mielipiteiden kirjoja laidasta laitaan. Tietenkään mikään niistä ei ole ollut menneisyytensä, levikkinsä eikä ilmeisen merkityksensä osalta Uuden Suomen veroinen, mutta silti: eikö niitäkin olisi kuolinhetkellä voitu muistaa? Eivätkö kollegat olisi saattaneet kirjoittaa pääkirjoituksia niidenkin kunniaksi, eivätkö tv:n ajankohtaistoimitukset kuljetutta kamerointaan myös niihin?

Toiseksi: asioista täysin tietämätön olisi syyskuussa 1991 kuvitellut että sanomalehden tekevät ja hoitavat tilaajien koteihin toimittajat yksin. Missä haastateltiin tai muuten muistettiin konttoripuolen, latomon ja painon työntekijöitä tai lehden jakajia? Ehkä heilläkin olivat kyyneleet herkässä.

Tahdissa, mars!

Peilaaja tuli luettaneeksi yhdellä oikein ajattelevista agenteistaan tämän lehden viime numerossa julkaistun Pertti Suhosen artikkelin. Siinä hän mm. selosti Rutgers-yliopiston tutkijaryhmän — USA:ssa siis — tekemää kyselyä. Niin teollisuuden, viranomaisten, tieteiden kuin ympäris-

töjärjestöjenkin edustajat pitivät korkeatasoisen ympäristöjournalismin tärkeimpänä ominaisuutena informaation paikkansapitävyyttä. Journalistit itse asettivat ensi sijalle uhkaa koskevan informatiivisuuden, ja muutenkin myösheidän listoillaan informatiivisuus oli kunniaissa.

Informatiivisuus! Peilaajan agentti osoitti selviä ja pahoja ärtyneisyyden merkkejä, mutisi jotakin jälkeensä jääneisyydestä, kiroili rumasti ja huusi sitten:

— Postmodernismin kurssille kaikki tuollaiset tyypit, ja tahdissa, mars!

Kahdenlaista tietoamista

Kaikki tietävät saksalaisen Ulrich Beckin, sosiologin joka riskiyhteiskuntaa koskevien kirjojensa perusteella on Suuri Tähti. Johdonmukaisuutensa ansiosta varmaan?

Tiede & Edistys (2/91) julkaisi Beckin artikkelin, jossa hän 1) korosti että ”tieto- ja tietenteoria ovat katkaisseet kaikki reitit päästä käsiksi suoraan todellisuuteen ilman erehtyvistä inhimillistä tietoamista”, 2) painotti taas keran miten riskientäyteistä elämämme nyky-yhteiskunnassa on.

Ykköskohdan osalta Beck on tietenkin oikeassa. Sama asia esitetään jo eri yhteiskuntatieteiden peruskursseilla, mutta tavallisesti siihen lisätään että todellisuuteen johtavien reittien epäsuoruus ei tee näin hankittua informaatiota arvottomaksi. Tätä Beck ei sano. Jos hän on eri mieltä, mistä ihmeestä syntyy fanaattinen varmuus riskien valtavuudesta? Jospa juuri riskiyhteiskuntakonseption onkin synnyttänyt inhimillisen tietoamisen erehtyvyys?

Yhtä tietoamista vastaan asettuu toinen tietoaminen. Lehtemme viime numerossa ympäristöjournalisti Erik Wahlström huomautti ohimennen, että esim. keskimääräisellä eliniällä ja pikkulasten kuolleisuudella mitattuna juuri meidän yhteiskuntamme on turvallisin niistä mitä maapallolla on nähty.

Eximia cum laude approbatur

Peilaaja on tiettyä ihailua tuntien lukenut Rauhantutkimus-lehden numeron 2/91, paksun teemanumeron jonka aiheena on Persianlahden sota. Juuri noin tutkijayhteisön tuleekin reagoida, hän tuumii: toimia tarvittaessa nopeastikin ja syventää tai oikoa kovin pinnallista ja/tai vinoa keskustelutilannetta — sellaista joka meilläkin syntyi USA- ja liittouma-ihannoinnin hengessä. Tietenkään nopeat reaktiot eivät saa syrjäyttää vaativaa, pakosta hidasta tutkimusta, mutta tokko tässä tapauksessa niin käykään.

Myös tiedotustutkijat esiintyvät tuossa numerossa:

Pertti Suhonen tulkitsee galleuja artikkelissaan Suomalaiset ja ”aavikkomyrsky” ja Heikki Luostarinen käsittelee teemaa Persianlahden sodan tiedotus ja moraalipolitiikan innovaatiot. Sitä paitsi Vilho Harlen puheenvuoro Yhdysvallat uutta vihollista etsimässä on tiedotustutkimuksellinen; siinä todetaan mm. miten vähän luotettavaa tietoa on sen hirviömäisen Saddam Hussein -kuvan takana, jota USA tarvitsi hankkiakseen oikeutuksen sodalleen.

Mahtaisi kääntyä haudassaan

” - - yksinkertaistaminen vie vääristämään menneen ajan omia suhteita. Menneistä ilmiöistä eristetään erilleen jokin piirre, ja sitä arvioidaan sitten siitä näkökulmasta, mistä vastaavaa asiaa *nykyään* katsottaisiin. Sen vuoksi on siis luovuttava arvioimasta erillisiä menneisyyden piirteitä nykyajan näkökulmasta, ja pyrittävä pääsemään irti tuosta taipumuksesta eristää jokin piirre erilleen niistä muista piirteistä, joihin se on kuulunut omana aikanaan.

Luulisi, että tämä vaara olisi suurempi silloin, kun kysymyksessä ovat meistä etäiset ajat, mutta käytännössä asia näyttää monesti olevan juuri päinvastoin. Etäisten aikojen ollessa kyseessä ymmärrämme helpommin, että asiat ovat voineet olla perinjuurin toisenlaiset kuin nykyään, mutta kuta lähemmäksi nykyaikaa tullaan, sitä helpommin unohdetaan tämä aikojen erilaisuus ja ruvetaan katsomaan asioita nykyajan silmin.”

Teksti on Pentti Renvallilta, yhdeltä historiantutkijoidemme huipulta. Kirja on nimeltään Nykyajan historiantutkimus (1965) ja sitaatti löytyy sivuilta 321-322. Korostus on Renvallin itsensä.

Miksi moinen lainaus? Siksi että Helsingin yliopistossa toimii kyseisen merkkimiehen kunniaksi ristitty Renvall-instituutti. Sen palveluksessa taas työskentelee historian alalta tohtoriksi väitellyt Timo Vihavainen. Kirjassaan Kansakunta rähmällään, suomettumisen lyhyt historia hän

rikkoo harvinaisen räikeästi Renvallin yllä lainattuja periaatteita, myös journalismia koskeissa jaksoissa.

Mahtaisi Renvall itse kääntyä haudassaan.

Vuoroin vieraissa

Aatos Erkko on antanut Keski-suomalaiselle (27.10.) haastattelun, jossa hän suostuu Yleisradiota mm. sen mainospyyteistä. No, tähän on ymmärrettävää kahden eräänlaisen kilpailijan välistä kahinaa, joten ei siitä sen enempää.

Mutta Erkolla on myös kommentti joka koskee YLE:n journalistista ja muutakin tasoa:

”Julkisilla varoilla rahoitetun television pitäisi toimia laatuohjelmien luomisessa. Tässä Yleisradio ei vielä ole näyttänyt mitään esimerkkiä. Meillä on esimerkkejä muualta maailmasta, jossa yleisillä varoilla rahoitetut televisioyhtiöt tuottavat korkean laadun ohjelmia, kulttuuria, musiikkia ynnä muuta ohjelmaa, koska kaupalliset televisiokanavat eivät niitä pysty tai osaa tai halua esittää. Tässä on yhteiskunnallinen velvoite olemassa Yleisradiolle, mutta tästä en ole nähnyt yhtään jälkeä.”

Peilaajalla on tuttava, jolla on tuttava, jolla on pikkuserkku. Peilaaja tapasi tuttavansa tuttavan pikkuserkun ja tämä suvaitsi sanoa:

”Kaupallisesti poikkeuksellisen menestyvän sanomalehden pitäisi toimia laatujournalismin tuottamisessa. Tässä Helsingin Sanomat ei vielä ole näyttänyt mitään esimerkkiä.”

Syksyn rohkein

” - - eikö dekonstruktion aika ole jo ohitse?”

Pertti Karkama tuoreen kirjansa Teos tekijäänsä kiittää, Kirjallisuuden teoriaa saatesanojen päätteeksi (s. 10).